

УДК 316.6:347.642

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СОЦІАЛЬНИХ СИРИТ

Раєвська Я. М.

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Кам'янець-Подільського Національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна

Статтю присвячено висвітленню проблеми феномену соціального сирітства та соціально-психологічному супроводу соціальних сиріт. Здійснено аналіз поглядів науковців щодо поняття «соціальне сирітство», що дозволило виокремити декілька наукових підходів у сучасних наукових дослідженнях, які визначають сутність соціального сирітства та подано авторське визначення термінів «соціальне сирітство» та «соціальні сироти». Наведено класифікацію «соціальних сиріт» в умовах сьогодення.

Виділено умови виховання, які зобов'язана дотримуватись кожна сім'я для запобігання появі соціальних сиріт та забезпечення психічного здоров'я дитини. Проаналізовано зовнішні чинники появи феномену соціального сирітства в Україні, що закладаються в державі і обумовлені соціально-економічними умовами та внутрішні, які утворюються безпосередньо в середовищі сім'ї.

Ключові слова: сироти, сирітство, соціальне сирітство, соціальні сироти, виховання, дисфункційна сім'я, соціально-психологічні чинники, соціально-психологічний супровід.

Актуальність дослідження. Сирітство є однією з найгостріших соціальних проблем нашого часу. Загострення економічних негараздів в країні обумовлює рівень зростання сирітства. Проте до чинників, які призводять до загострення цієї проблеми науковці відносять не лише економічні, але і соціальні, культурні, політичні. Зниження цінності сім'ї і сімейних відносин в сучасному українському суспільстві, проблеми девіантного способу життя населення, вроджені вади розвитку немовлят призводить до відмов значної частини населення від виховання власних дітей. Станом на 2015 рік за даними державного комітету статистики України кількість дітей-сиріт в країні складає 92865 осіб. Фактично, менше 10% з цих дітей не мають власних батьків, тобто є сиротами. Переважна більшість з них є соціальними сиротами, тобто не мають змоги виховуватись кровними батьками через ті чи інші соціальні обставини. Такий показник батьківської недбалості і байдужості до власних дітей свідчить про глибокі соціальні проблеми, які потребують вирішення.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукових досліджень дозволяє виокремити декілька наукових підходів у сучасних наукових дослідженнях, які визначають сутність соціального сирітства: соціально-економічний (Є.М. Рибинський, В.Г. Бочарова, М.Н. Лазутова); психолого-педагогічний (Н.П. Іванова,

Л.Я. Оліференко), правовий (Л. Пірог, С. Бандура); соціологічний (Г. Осадча, Є. Проніна – причини дитячої зайнятості та дитячого жебрацтва; С. Стівенсон – специфіка життя вуличних дітей в умовах тінювих громад; Є. Волянська – соціальні детермінанти підліткової агресії). Соціально-психологічні дослідження проблеми соціального сирітства висвітлено в працях І.М. Трубавіної, Ю.М. Якубова, А.П. Пономарьова.

Мета статті полягає в аналізі сучасного розуміння феномена соціального сирітства, надання авторського формулювання поняття «соціальне сирітство», визначення його причин і наслідків з точки зору психологічної науки та аналізі принципів та етапів соціально-психологічного супроводу соціальних сиріт.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема соціального сирітства має міжгалузевий характер, крім державного управління перебуває на перетині таких наук, як соціологія, педагогіка, психологія. У соціокультурному аспекті соціальне сирітство розглядається як явище, зумовлене соціально-економічними та культурно-ціннісними факторами, що створюють цілісну системну єдність. Фундаментальна та багатоаспектна база соціології дитинства як самостійної соціологічної науки дає змогу враховувати історичні, соціальні, культурні, економічні та психологічні фактори, що впливають на його поширення [8, с. 55]. В юриспруденції проблема сирітства розглядається в контексті причин виникнення цього явища та його профілактики; у педагогіці – в контексті вибору правильного стилю виховання, який не зводиться до контролю за поведінкою дитини, дозвіллям, а полягає в її підтримці, збереженні внутрішнього духовного зв'язку дорослих із підлітком; у психології – у контексті запобігання деформації міжособистісних відносин дитини-сироти з людьми, які її оточують; у соціальній педагогіці – в контексті соціально-педагогічного аналізу явища сирітства, причин, які суттєво впливають на бездоглядність, та заходів профілактики та подолання цього явища [8, с. 54]. Не менш важливе місце займають історико-етнографічні дослідження, присвячені проблемі соціального сирітства, які зробили істотний внесок у вивчення дитинства та дитячої бездоглядності як самостійних явищ, зумовлених різноманітними суспільними та громадськими факторами [8, с. 55]. Сирота – дитина, яка тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням унаслідок втрати батьків, а також дитина, яка не може з певних причин чи з власних інтересів залишатися в сімейному оточенні та потребує захисту й допомоги з боку держави.

У науці виділяють два основних види сирітства:

- повне сирітство – діти стали сиротами у зв'язку із смертю або загибеллю батьків;

- соціальне сирітство – діти батьків, які не виконують своїх обов'язків з різних причин, саме такі діти складають одну з основних категорій серед неблагополучних дітей [6, с. 8].

Сирітство – соціальне явище, що характеризує стан дитини, яка тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням унаслідок втрати батьків, а також дитини, яка не може з певних причин чи з власних інтересів залишитися в сімейному оточенні, потребує захисту чи допомоги з боку держави. Як зазначає О. Терновець, соціальне сирітство – це комплексний соціальний феномен, який досліджують на міждисциплінарному рівні. Вивчаючи соціальне сирітство як соціально-педагогічну проблему, науковці дійшли висновку, що соціальне сирітство – це певний стан дитинства, який характеризується тим, що діти при живих батьках, незалежно від офіційно визнаного статусу сім'ї, живуть без необхідної опіки й виховання, без емоційної підтримки та участі з боку своєї родини [7, с. 67].

«Соціальних сиріт» як особливу соціально-демографічну групу дітей, які формально мають батьків, але через соціальні, економічні, морально-психологічні та фізичні причини фактично позбавлені батьківського піклування, розглядають українські науковці Л. Артющкіна та А. Полянничко. До них належать бездоглядні і безпритульні діти, тобто «діти вулиці» [1, с. 6]. Як зазначає Г.А. Шепелева, соціальне сирітство є терміном соціально-психологічним і не має відповідного закріплення в праві, що стало причиною суттєвих розбіжностей в оцінці рівня поширеності цього явища. Неоднозначність розуміння цього поняття пов'язана передусім з тим, що воно узагальнює різноманітні аспекти становища дітей, які не можна ні з чим порівняти, що впливає на поглиблення непорозуміння, пов'язаних із сутнісним змістом поняття «соціальне сирітство». Л. Вейланде, наприклад, вважає що соціальне сирітство – це аномальне явище, результат соціальних потрясінь у житті суспільств, яке характеризується дефіцитом громадських та державних інститутів, які забезпечують дотримання основних прав та свобод дитини; явище, яке свідчить про кризу інституту сім'ї, негативний вплив соціуму на формування особистості в соціальному, моральному, інтелектуальному та фізичному плані [3, с. 15]. Розділяємо думку, що сутність «соціального сирітства» трактується як особливий стан дитинства, зумовлений його місцем в умовах певної соціальної структури, у системі соціальних відносин суспільства, що розглядає всіх дітей, які залишилися без належної опіки та виховання, поза залежністю від соціального статусу батьків [4, с. 32]. Тож як ми бачимо, серед науковців відсутнє єдине розуміння сутності соціального сирітства. Немає цього визначення і на законодавчому

рівні. Разом з тим Л. Кривачук привертає увагу до відсутності визначення терміну «раннє соціальне сирітство», що, у свою чергу, ускладнює розробку механізмів запобігання ранньому соціальному сирітству та пропонує таке трактування цього терміну: раннє соціальне сирітство – це соціальне явище, яке визначається наявністю в суспільстві дітей віком від 0 до 3 років, які позбавлені батьківського піклування із соціальних причин. Разом з тим пропонує й визначення «соціальні сироти» – це діти, позбавлені батьківського піклування із соціальних причин, яким гарантовано особливий соціально-правовий захист держави та їх статус підтверджений документально.

Беручи до уваги вищезазначене, вважаємо, що доцільним буде таке визначення: соціальне сирітство – це порушення прав неповнолітньої дитини шляхом ухилення або відсторонення батьків від виконання батьківських обов'язків через втрату або зниження потенціалу загальнолюдських і духовних цінностей у родині та деформацію соціальних і моральних цінностей у суспільстві. Соціальні сироти – це діти з гарантованим державою правом та найбільшою потребою мати сім'ю – батька й матір. Багато в чому подальша доля соціальних сиріт залежить від ставлення до цієї проблеми і суспільства, і держави.

В теперішній час у нашій країні до «соціальних сиріт» відносять такі групи неповнолітніх: 1) безпритульні діти, діти які не мають постійного місця проживання у зв'язку із втратою батьків, асоціальними формами поведінки дорослих в сім'ї; 2) діти яких вигнали з дому батьки; 3) бездоглядні діти - діти які мають певне місце проживання, але вимушені перебувати на вулиці в результаті матеріальної неспроможності опікунів (родичів, бабусь, дідусів), психічних розладів батьків, байдужого ставлення останніх до виховання дітей; 4) діти-втікачі із виховних установ – діти які зазнали психологічного, фізичного та сексуального насильства в закладах інтернатного типу та притулках; 5) діти-втікачі із зовні благополучних сімей – діти з високим рівнем конфліктності, патохарактерологічними особливостями, відхиленням у психічному та особистісному розвитку; 6) діти які за своїми психологічними ознаками схильні до постійного перебування на вулиці – діти позбавлені систематичного батьківського піклування; аутсайтери шкільних колективів; 7) діти з яскраво вираженими ознаками важковиховуваності, діти з діагнозом дромоманія – схильність до бродяжництва та подорожування; 8) діти трудових мігрантів; 9) діти, батьки яких розлучені.

Потрібно виходити з двох критеріїв причин появи соціального сирітства.

До першої слід віднести фактори, що здійснюють зовнішній негативний вплив на сім'ю, а до другої – внутрішні негативні чинники, що можуть появитися в середовищі сім'ї, в наслідок впливу зовнішніх факторів.

Зовнішні причини виникнення соціального сирітства закладаються в державі і обумовлені соціально-економічними умовами. Для них є характерними такі ознаки, як об'єктивність виникнення, залежність безпосередньо від держави. До таких причин слід віднести економічну нестабільність, бідність, зростання злочинності, збройні конфлікти, інфляцію, безробіття злочинні акти тощо. Більше половини молодих сімей не мають окремого житла навіть через 10 років подружнього життя, майже половина сімей проживає з батьками в незадовільних для виховання дітей житлових умовах.

Негативно впливають на стабільність навіть благополучних сімей несприятливі соціально-економічні умови: втрата роботи, погіршення матеріально-побутових умов, зубожіння, тощо викликають у людей почуття незахищеності, страху перед майбутнім. Все це призводить до наростання напруги в сім'ї, негативно позначається на вихованні дітей.

Внутрішні причини виникнення соціального сирітства, на відміну від зовнішніх, утворюються безпосередньо в середовищі сім'ї. Для них є характерними такі основні ознаки, як суб'єктивність виникнення і існування та залежність від зовнішніх негативних факторів. Їх поява здебільшого обумовлена внутрішніми сімейними проблемами. Проте і зовнішні фактори (несприятлива соціально-економічна ситуація в державі, безробіття тощо) часто стають каталізаторами негативних процесів в середині сім'ї. До таких причин відносять позашлюбне народження дитини, відмову від новонароджених немовлят, погані матеріальні та житлові умови, помилки у вихованні, жорстокість і знущання з боку батьків, поширення алкоголізму, наркоманії, ув'язнення батьків, а також неповну сім'ю, стан морально-психологічного клімату тощо.

Крім вище розглянутих причин залишення дітей без батьківського піклування можна виділити ще :

- морально-етичні (асоціальний спосіб життя батьків, різні види залежності, примушення дітей до жебракування, злочинні діяння батьків, різноманітні форми насильства, спрямованого на дітей);
- психологічні (суб'єктивні) – раннє або позашлюбне материнство; дисфункційність сім'ї (неповна, новоутворена, багатодітна, сім'я інвалідів), нездорова емоційна атмосфера в сім'ї, конфліктність її членів;
- медичні – наявність хвороби у батьків, що унеможливають виконання батьківських обов'язків [2, с. 11-12].

У психологічному аспекті наслідки соціального сирітства важко недооцінювати. До соціально-психологічних наслідків впливу соціального сирітства на дітей відносять: появи глибоко депресивного стану, небажання спілкуватися; дратівливість, агресивність, тривожність дитини, відсутність довіри до навколишнього світу; поява шкільної дезадаптації та девіантних проявів у поведінці [1, с. 8].

Соціальним сиротам потрібно забезпечити максимально можливий рівень фізичного та психічного здоров'я, доступ до отримання якісної освіти, надати можливість повністю реалізувати свій потенціал, розвивати почуття самоідентичності, навички міжособистісного спілкування і впевненості у різних ситуаціях суспільної взаємодії.

До основних форм соціальної допомоги соціальним сиротам відноситься соціальний патронаж та соціальний супровід. Соціальний патронаж – це система заходів щодо підтримки умов, достатніх для забезпечення життєдіяльності соціальних сиріт, з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу.

Одним із сучасних напрямків соціальної роботи з вище зазначеною категорією дітей є соціальний супровід, який включає наступні компоненти:

- системний облік та догляд;
- систематичні та комплексні заходи, спрямовані на подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу дітей цієї категорії;
- створення корекційного і виховного середовища;
- врахування і захист інтересів та прав дитини.

Соціальний супровід соціальних сиріт повинен базуватися на таких принципах:

- поваги до людини, визнання її цінності незалежно від реальних досягнень та поведінки особистості;
- реалізації першочергового права дитини на зростання та виховання у сім'ї;
- індивідуального та диференційованого підходу до кожної дитини,
- толерантності та гуманізму, відповідальності за дотримання норм професійної етики.

Соціально-психологічний супровід соціальних сиріт ми вважаємо доцільним здійснювати поетапно.

Перший етап - підготовчий:

- визначення характеристики соціальної ситуації, стану здоров'я та психофізіологічних особливостей дитини, а також первинне визначення потенційно можливих рішень проблеми;

- зібрання соціальним працівником необхідної інформації, матеріалів про шляхи і засоби вирішення проблеми, можливість адаптації даної інформації;
- складання індивідуально орієнтованого плану дій щодо вирішення проблем дитини-сироти та її соціально-психологічного супроводу.

Другий етап – етап реалізації:

забезпечення ефективного виконання плану вирішення проблеми вихованця, а саме: виведення дитини зі стану кризи, гарантія її повної соціальної захищеності;

психолого-педагогічне консультування, що включає:

- 1) емоційно-вольову допомогу (підвищення впевненості дитини у собі, у своїх силах, власної впевненості у можливість подолання труднощів);
- 2) інформаційну допомогу (забезпечення дитини інформацією щодо вирішення проблемної ситуації – надання відповідних знань із самозахисту, власних прав тощо);
- 3) інтелектуальної допомоги (усвідомлення дитиною власної проблемної ситуації, у тому ж числі й у самовизначенні дитини відносно варіантів подальшого життя (місця та способу життя), отримання освіти тощо) [2].

Третій етап – етап рефлексії: осмислення результатів соціально-психологічного супроводу.

Враховуючи вищесказане, нами розроблена модель соціально-психологічного супроводу соціальних сиріт:

1. Соціальний супровід процесу формування і розвитку особистості дитини (полягає у створенні умов, які сприятимуть розвитку особистості дітей; формуванню у дитини самостійності, уміння орієнтуватися у складній соціальній реальності; вирішенню особистої кризової ситуації життя, пошуку особистих інтересів та власного місця у соціумі, відповідної соціальної ролі).
2. Соціальний супровід середовища формування і розвитку дитини (увага фахівця соціальної сфери повинна бути зосереджена на середовищі, у якому живе дитина, і на тих його елементах, які покращують або гальмують процес її формування і розвитку).
3. Захист прав дитини (спрямований на правове забезпечення та регулювання впливу з боку середовища, а також самого процесу формування і розвитку особистості дитини).
4. Цільовий соціальний захист (діяльність фахівців соціальної сфери щодо здійснення спеціальної адресної допомоги дітям, які її потребують, у відповідності з індивідуальною життєвою ситуацією дитини, а також профілактична робота з метою попередження виникнення різних проблем у даної категорії дітей).

На нашу думку для запобігання появи соціальних сиріт та забезпечення психічного здоров'я дитини кожна сім'я зобов'язана дотримуватись певних умов виховання, а саме: мікроклімат здорових стосунків між усіма членами родини що є наслідком правильної організація сімейного життя; приклад батьків; авторитет батьків; достатній рівень психолого-педагогічної культури батьків; усвідомлення батьками відповідальності перед суспільством за виховання дитини.

Для ліквідації даної проблеми необхідно змінити політику в області підготовки молоді до батьківства, навчання батьків виконувати свої функції в питаннях виховання дітей та турботи про них, роз'яснення відповідальності батьків за виховання законослужняних громадян нашої держави. При цьому необхідно:

- впровадити програму підготовки до сімейного життя починаючи із загальноосвітніх закладів;
- створити центри допомоги молодим матерям, в тому числі самотнім і неповнолітнім матерям із можливістю проживання в них;
- розширити відомства соціально-педагогічної підтримки;
- ввести зміни в закони, Сімейний кодекс і Конституцію, в який показати право соціального педагога чи соціального працівника приходити в сім'ю.

Перспектива подальших досліджень полягає у пошуку найбільш ефективних методів соціально-психологічної та педагогічної роботи з соціальними сиротами.

Список використаних джерел:

1. Артюшкіна Л. М. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект) : монографія / Л. М. Артюшкіна, А. О. Полянничко. – Суми : Сум ДПУ, 2002. – 268 с.
2. Брутман В. Н. Причини соціального сирітства / В. Н.Брутман // Соціальна робота. – 1994. – №5. – С. 11-12.
3. Вейланде Л. В. Підготовка студентів університету до роботи з підлітками девіантної поведінки : автореф. дис.на здобуття наук.ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Лілія Вольдемар-Вікторівна Вейланде. – Одеса, 2005. – 20 с
4. Коваленко О. О. Соціальне сирітство як соціокультурний феномен : дис. ... кан. соціол. наук : 22.00.03 / Олена Олександрівна Коваленко. – К., 2006. – 212 с.
5. Осипова И. И. Система предотвращения социального сиротства : из опыта работы района Ясенево г. Москвы / И. И. Осипова. – М. : Моск. гуманитар. пед. ин-т, 2008. – 22 с.

6. Терновая И. П. История и современное состояние проблемы социального сиротства в России : монография / И. П. Терновая ; отв. ред. В. В. Гура. – Таганрог : Таганрог. гос. пед. ин-т, 2009. – 90 с.

7. Терновець О. М. Соціальне сирітство як соціально-педагогічна проблема / О.М. Терновець // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – 2012. – № 3. – С. 61–68.

8. Терновець О. М. Соціальне сирітство як предмет міждисциплінарного дослідження [Електронний ресурс] / О.М. Терновець // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2012. – Ч. I. – № 5 (240). – Режим доступу: http://alma-ater.luguniv.edu.ua/magazines/visnyk/2012/Visnuk_ped_2012_5_1.pdf

REFERENCES:

1. Artiushkina, L. M. & Polianychko, A.O. (2002). *Syrytstvo v Ukraini yak sotsialno-pedahohichna problema (sotsialno-pravovyi aspekt) [Orphanage in Ukraine as a socio-pedagogical problem (social and legal aspects)]*. Sumy: Sum DPU [in Ukrainian].

2. Brutman, V.N. (1994) Prychyny sotsialnoho syrytstva [The causes of child abandonment]. *Sotsialna robota – The Social Work*, 5, 11-12 [in Ukrainian].

3. Vieilandie, L.V. (2005). Pidhotovka studentiv universytetu do roboty z pidlitkamy deviantnoi povedinky : teoriia i metodyka profesiinoi osvity [The students of the University to work with adolescents deviant behavior: Theory and Methods of Professional Education]. *Extended abstract of candidate 's thesis*. Odesa [in Ukrainian].

4. Kovalenko, O.O. (2006). Sotsialne syrytstvo iak sotsiokulturnyi fenomen [Social orphanage as a sociocultural phenomenon]. *Candidate 's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

5. Osipova, I.I. (2008). *Sistema predotvrashcheniia sotsialnoho sirotstva: iz opyta roboty raiona Yasenevo h. Moskvy [The system of prevention of social orphanhood from the experience of the district Yasenevo in Moscow]*. Moscow Mosk. humanit. ped. un-t [in Russian].

6. Ternovaia, I.P. (2009). *Istoriia i sovremennoe sostoianie problemy sotsialnoho sirotstva v Rossii. [History and Modern status problems of social syrotstva in Russia]*. V.V. Hura (Ed.). Taganrog: Tahanroh hos. ped. un-t [in Russian].

7. Ternovets, O.M. (2012). Sotsialne syrytstvo iak sotsialno-pedahohichna problema [Social orphanage as a socio-pedagogical problem] *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka – Social Pedagogy: Theory and Practice*, 3, 61-68 [in Ukrainian].

8. Ternovets, O.M. (2012). Sotsialne syrytstvo iak predmet mizhdystyplinarnoho doslidzhennia [Social orphanage as a subject of interdisciplinary research] [Elektronnyi resurs]. *Visnyk LNU im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Journal of Luhansk Taras Shevchenko National University (Pedagogical sciences)*, Vol. 1, 5 (240). Retrieved from: http://alma-ater.luguniv.edu.ua/magazines/visnyk/2012/Visnuk_ped_2012_5_1.pdf [in Ukrainian].

Раевская Я. Н. Социально-психологическое сопровождение социальных сирот. Статья посвящена освещению проблемы феномена социального сиротства и социально-психологическом сопровождении социальных сирот. Осуществлен анализ взглядов ученых относительно понятия «социальное сиротство», что позволило выделить несколько научных подходов в современных научных исследованиях, которые определяют сущность социального сиротства и представлено авторское определение терминов «социальное сиротство» и «социальные сироты». Приведена классификация «социальных сирот» в условиях.

Выделены условия воспитания, обязана соблюдать каждая семья для предотвращения появления социальных сирот и обеспечения психического здоровья. Проанализированы внешние факторы появления феномена социального сиротства в Украине, закладываемых в государстве и обусловлены социально-экономическими условиями и внутренние, которые образуются непосредственно в среде семьи.

Ключевые слова: сироты, сиротство, социальное сиротство, социальные сироты, воспитание, дисфункциональная семья, социально-психологические факторы, социально-психологическое сопровождение.

Raievska Ya. M. Social and psychological support of social orphans. Changes in circumstances of social life caused further increase the severity and urgency of social and psychological work with social orphans, strengthening social and psychological support and social and psychological support to these children.

The article is devoted to consideration of the problem of the phenomenon of child abandonment and social and psychological support of social orphans. The analysis of the views of scholars on the concept of «social orphans» that allowed to distinguish several scientific approaches in modern scientific studies that determine the nature of child abandonment and presents the author's definition of the terms «social orphans» and «social orphans». The classification of «social orphans» in today's conditions. Highlighted terms of education, which must respect each family to prevent the emergence of social orphans and providing mental health of the child. Analyzed the emergence of external factors phenomenon of child abandonment in Ukraine, laid in the state and caused social and economic conditions and domestic formed directly in the family.

The article outlines the main reasons that affect Ukrainian family, and as a result, cause a significant number of adverse events, of which the fastest spreading phenomenon of biological and social orphans. Reasons why children left without parental care and education, are different, but the result – one kid gets rid of the constitutional right to family education, so much the fate of orphans depends on the attitude to the problem of both society and the state.

Defined components, principles and stages of social and psychological support social orphans. To prevent the emergence of social orphans and providing mental health of the child asked to change the policy in preparing young people for parenthood, parent education to serve the issues of raising children and caring for them, clarify responsibility of parents for the upbringing of law-abiding citizens.

Key words: orphans, social orphans, early social orphans, social orphans, education, dysfunctional family, social and psychological factors, social and psychological support.